

ROSSEND ARÚS I ARDERIU

Teatre complet III

1878-1882

Edició de Magí Sunyer

Filologia UB
BIBLIOTECA

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS. AJUNTAMENT DE BARCELONA

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. OBRA COMPLETA
Direcció general de Pere Gabriel

ROSSEND ARÚS I ARDERIU
Teatre complet III
1878-1882

Edició de Magí Sunyer

Ajuntament
de Barcelona

[publicacions]
urv

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Tarragona, Barcelona, 2020

Filologia UB
BIBLIOTECA

TAULA DE CONTINGUTS

<i>Boigs fan bitlles</i>		9
<i>Un pas de comèdia (Una olla de cols)</i>		47
<i>Granotes al cove</i>		163
<i>¡Un àngel!</i>		223
<i>Primavera i tardor</i>		261
<i>Les màquines de cosir</i>		363
<i>El cazador de águilas</i>		395
<i>Mister Hume</i>		479
<i>En remull</i>		513
<i>La huella del crimen</i>		549
<i>La patum... pim, pam, pum</i>		629
<i>Les tres germanes</i>		751
<i>Un ambo de regidors</i>		857

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. TEATRE
1878-1882

Boigs fan bitlles

Modisme en un acte i en vers català, de Rossendo Arús i Arderiu¹

Estrenat en lo Teatre de la Princesa de la ciutat de València la nit del 19 de març de l'any 1878.

A la memòria del distingit primer actor còmic en Gervasi Roca, qual irreparable pèrdua plora encara avui lo Teatre Català, respectuós record de son entusiasta admirador i bon amic.

L'AUTOR.

Repartiment

PEPETA	Balbina Pi
DON PAU ROCA, oncle	Jaume Martí
FELIP ROCA, nebot	Joan Isern
MARC, criat	Gervasi Roca

Lloc: Barcelona.

Època: actual.

Indicacions: actor.

¹ Edició: Rossendo Arús i Arderiu, *Boigs fan bitlles*. Modisme en un acte i en vers català, Barcelona, Tipografia El Fomento, de Solé, 1888.

ACTE ÚNIC

Un salonet elegant i ben amoblat; alfombra i cortinatges; porta al fondo i laterals; un balcó a la dreta. Lo recibidor és ample; frente a la porta del saló, se veu la de l'entrada al pis.

ESCENA I

MARC *(Des de la porta, com si enraonés amb algú que se n'acabés d'anar.)*

Està bé, si la demanen,
¡vindré a casa les Bertrands!...

(Baixant al prosceni.)

Si espera que jo l'avisí,
bona estona s'hi estarà.

(Com si continués parlant amb el que se n'ha anat.)

Però no vindrà ningú,
i, enc que vinguen, és igual.
¿Veu? Me'n vaig ara a dormir
i, si truquen, trucaran...
jo tranquil, per més que ho senti,
faré el sord per no aixecà'm...

Aquest soc jo, me conec;
aquí té lo que és en Marc:
quan vostè se'n va de casa,
no puc fer més del que faig.
Si no li agrada... es conforma,
lo remei lo té en ses mans.

(Tocant lo silló.)

¡Ahà, el trono dels ganduls,
lo meu llit, estant llevat!...
Ja et tinc, sòcio, no m'escapes,
amb mi tens de carregar.

(S'hi deixa caure.)

Aixís, sense cerimònies,
lo que es diu ben repapat,
com ho fem los *maricanos*
de debò, de bona sang.
Bueno, si algú truca, dormo;
quan ha trucat prou, se'n va,
i si, tossut, tant repica
que em desperti, ho tinc curat
amb un poc de cotó fluix
a cada orella. Aquí està,
previngut a punt de solfa.
Que bé que estic, ¡ah, salau!,
aixís que m'entra la son,
me sembla que veig passar,
entremig de llumenetes,

aquelles mulates, ¿ai?
¡Amèrica, si poguéssim
tornar quaranta anys atrás!
(*Canta baix.*)
«Ay, qué gusto y qué placer,
es cosa rica:
el bailar el cucuyé
con la sopimpa.»
(*Parla.*)
¡Fins lo silló sembla es torni
una hamaca...! ¡Alça que va!
«Y aquel mareo, y aquel *vayvién*,
yo me mareo, yo me mareo,
yo no estoy bien.»
(*Badalla i s'estira.*)
¡Començo a tenir el sunyer!
Veiam si em puc arribar,
tot somiant, fins a l'Havana,
sens mareig ni temporals.
Ja veig els micos com ballen
fent-ne giravolts estranys,
lloros, cotorres que parlen,
pacaritos virolats
i mulates a l'engròs,
jipijapes, vestits blancs...
i més negres i més cocos...
(*Queda adormit i truquen.*)
¡Ja m'ho esperava...! Endavant.
(*Tornen a trucar.*)
¡Truca, truca, tros de quòniam,
si et creus que tinc d'aixecà'm!
¡Com hi ha món te diverteixes,
prou vas ben equivocat...!
(*Truquen més fort.*)
Esperant-ne que m'aixequi,
ja arribaràs a demà.
(*Truquen més violentament.*)
¡Apreta! ¡Això és trucar d'amo!
I tenen pressa... ¡Veiam!
(*S'aixeca amb tota calma.*)
¡Vatua! Sento trepig;
vaig corrents, això serà
que he deixat la porta oberta.
Com dimontri... ¡Ja he fet tard!
(*Al ser al foro, es topa amb don PAU i FELIPET, que entren.*)

ESCENA 2

MARC, don PAU i FELIP.

MARC (Esverat.)
¡Verge Santa, és ell! ¡Són ells!
¡En Felipet i don Pau!

PAU Ja et donaré, estrafalari...

MARC ¡Vaia, quins modos d'entrar!
¿Aquest saludo se'm dona,
després d'esperà'ls quatre anys?...
(A don PAU, allargant-li la mà.)
¡Toqui-la!
(Don PAU no en fa cas.)
Bo, ja fa el bot.
(A FELIP.)
¡I tu, noi!

FELIP Amb salut, Marc.

PAU ¡Un bastó, és lo que mereixes...!
Digues, ¿per què t'has mudat?

MARC (Acostant una cadira.)
Prengui una cadira, assenti's,
de contar és un xiquet llarg...
i, amb tant de temps que la corre,
deu trobar-se ben cansat.
(Volent-lo fer seure per força.)

PAU No vinguis amb més camàndules
i no busquis enfadà'm...
¿Com t'has atrevit, contesta,
a fer...?

FELIP ¿Que ets l'amo, tu, Marc?

MARC En Felipet, que s'enfada.
(Mirant-se'l amb carinyo.)
Los petits, ¡com se fan grans!...
Se'n va anar pelat de cara
i va amb bigotis de pam...

FELIP Lo mateix home de sempre,
amb los mateixos pecats.

MARC (A don PAU, mirant a FELIP amb atenció.)
És bon mosso i té mostatxo,
i jo me l'he vist al braç.

PAU ¡Mes, acabem!

MARC Sempre presses.

FELIP Tu catxassa.

MARC ¿Què hi farà?

De que la salut no els manqui,
alegria tinc en gran,
i els envejo per la ditxa
de poder venir d'allà,
veient altre cop mulates
plenes de sandunga i sal,
amb dents blanques, amb ulls negres.

FELIP ¿T'agradaven?

MARC ¡Que ets babau!

No ho preguntis, ¡ai!, m'agafa
cori-mori de pensà-hi.
¿Qui l'oremus no ha de perdre
amb aquell color torrat,
de cafè amb llet aigualida,
que no és negre i que no és blanc?

PAU ¿T'has proposat amolar-me?
Vull que em diguis a l'instant
per què...

MARC Esperí's.
(Posa una cadira al mig i s'hi assenta.)
Ara, digui.

PAU *(Enfadat.)*
Vaia un escàndol.

MARC Ho faig
no per faltar-li al respecte,
sinó per comoditat:
lo seu sermó, segons traces,
de curtet no pecarà,
si m'hi estic com a cal sogre,
duri tant com vulgui, ¿sap?

PAU No m'alteris.

FELIP Respon, home.

MARC Ja pot preguntar, don Pau.

PAU ¿Com és que fa una estona,
quan a casa hem arribat,
carrer Ample, número tretze,

m'hagi sortit un gavatx
i dir-me fent reverències:
«*Bonjur, mussié, avant, avant,*
que vulé vus arranqué»,
fent-me obrir la boca un pam?

MARC

(Rient.)

Ah, el dentista mussiu Gras,
que és més sec que un bacallà;
molt bon home i molt entès,
per gust pot anar a provà'l,
quan vaig decidir mudar-me,
ell lo pis es va quedar.

PAU

¿I com és això? ¿Per què
m'ha tingut de dir en Blai,
lo porter, lo sastrinyoli:
«Lo senyor aquí no s'està,
ara viu: Rambla del Mig,
trenta-quatre, principal.»?
¿Per què lo meu domicili
un porter té d'innovà'm?

MARC

Doncs, miri's, ha sigut sort.
¡Vaya un home, el senyor Blai,
sembla un jutge de tant sèrio!
Sinó que parla formal,
li diria que no ho crec;
en tota sa vida, mai
resposta, siga qui es vulga,
a ningú n'ha tornat cap.
Ja li donaré les gràcies
quan passi per 'llà davant.

PAU

(Enfadat del tot i agafant-lo per la solapa i fent-lo alçar del silló.)

¿Que vols contestar-me o no?

MARC

Sí, senyor, però ja sap
que soc fet an els meus vicis,
que de pressa no hi vaig mai.
¿Vol saber alguna cosa?
M'ho pregunta i la sabrà,
si es calla com un difunt
i em deixa parlar assentat.
(Torna a seure.)

FELIP

No en trauríem l'aigua clara,
queda per mi, ja veurà.

MARC Com uns sorges, me fan pena.
(*Acostant-li una cadira a FELIP.*)
¡Seu!

FELIP (*Seient.*)
¡Tu t'hi empenyes...!

MARC Don Pau:
no en pagarà cap diner,
és casa seva, ja ho sap,
amb llibertat i franquesa.

PAU ¡És pasmós!

FELIP No en faci cas.
(*Seu don PAU.*)

MARC ¿Ja estan vostès? Ara jo.

PAU ¿Tu?

MARC So d'ossos i de carn
tant com puga ser vostè.
¿Què s'ha cregut?

PAU Capsigrany.

FELIP Callin d'una vegada.

MARC Això, l'oncle.

FELIP ¡Tu!

MARC ¡Jo arrai!

PAU ¿Per què el mudar-te de pis
sens cap ordre?

MARC És natural,
si ara l'altre era petit,
lo llogar-ne un de més gran.

PAU ¿Petit, dius? Antes...

MARC ¡Oh!, sí, antes...
Ara se'n 'via tornat.

FELIP ¿Com s'explica?

PAU ¿Què empatolla?

MARC I sí, no tenia bany,
ni jardí, ni un bon saló,

- i ademés, lo principal:
hi havia sols una arcova.
- PAU Lo suficient...
- FELIP Sí, és bastant.
- MARC No senyor, amb dugues, sí.
- FELIP ¡Dugues!
- MARC I per terme baix.
Després, home, aquell carrer
que no hi passa ningú mai.
¡Aquí a la Rambla...!
- PAU *(Irònic.)*
És punt cèntric.
- MARC Si això és un cotxe parat:
mirin, mirin del balcó,
sembla festa aquí tot l'any.
- PAU No sé com puc aguantar-me,
l'antic pis no era capaç...
- MARC S'havia tornat petit
i després, a no tardar,
segons com les coses vinguen,
aquest no li bastarà.
(Alçant-se d'un bot de la cadira i pegant-se un cop al front.)
¡Cristo em valga, no hi pensava!
Corrents, a avisar-la vaig.
- PAU *(Esparverat.)*
Li deu entrar l'arrebato.
- FELIP Aparti's d'ell, oncle Pau.
*(S'han posat un a cada cantó d'escenari, emparats per una butaca. MARC diu
los versos que segueixen dirigint-se a ells dos, que se'l miren amb compassió però
no fiant-se'n.)*
- MARC No comptàvem amb vostès,
com no ens 'vien avisat...
Varen marxar per tres mesos
i tornen passats quatre anys.
¡A no ser la porta oberta,
prou serien al replà!
Compleixo l'ordre: ja torno...
és a casa les Bertrands...
¡Cristo em valga! ¡Cristo em valga!
¡Quina memòria...! ¡Quin cap...!

(Se'n va corrents amb les mans al cap. Don PAU i FELIP queden assombrats. Quan estan segurs de que ha marxat, abandonen los sillons i baixen al prosceni mirant recelosament. En MARC, a l'anar-se'n, no ha tancat la porta.)

ESCENA 3

PAU, FELIP.

PAU ¿Tot això, què significa?

FELIP Que a Sant Boi hi falta gent.

PAU Per descomptat, mes lo canvi
és lo que jo no comprenc.

FELIP *(Mirant-se el saló.)*
I no està mal disposat.

PAU *(Mirant igual que el seu nebot.)*
En bon ordre, sí.

FELIP Ben net.

PAU Los meus mobles en bon ús.

FELIP Com no fan gaire servei.

PAU Lo rellotge.

FELIP La poltrona.

PAU Lo meu quarto serà aquest.
(Dirigint-se al de l'esquerra i mirant des de la porta.)
Mira el llit, que sembla un poble,
ja l'enyoro... ¡Bé...! No veig
lo retrato de l'Antònia.

FELIP Lo misteri ja l'entenc.
Ella viu aquí.

PAU Tontada...
¿Tu no et recordes, potser,
que a Cadis hi vam trobar
dos-centes noranta-set
cartes, totes detingudes
per no haver-hi prou franqueig?
Ja saps que en elles me deia
que, havent tret, amb un bitllet
de Madrid, quatre-mil duros,
a Gràcia's via establert
de modista, que, a pesar
de la nova posició,

m'estimava lo mateix,
corsecant-se d'esperar-me...
¡Si m'estima...! Sempre em deia:
«¿Veus?, i jo no t'estimés,
regalos no t'acceptava
per no tenir records teus.»
I sovint me demanava
ara un vestit, un anell,
mitges de seda, polaques...
fins, un dia, un mig adreç
que va veure a can Carreras,
esmaltat i amb brillantets
muntats a l'aire, que et dic
que, tant bon punt sento el preu,
a pesar del meu carinyo,
me va arrencar mil gemecs.

FELIP *(Mofant-se'n.)*
Vamos, és una gran dona.

PAU I allò de dir-me: «Angelet,
quants més regalos me facis,
més records de tu tindrè...»
Me sembla que parlo sol.
(Ha acabat d'enraonar tot sol, perquè en FELIP s'ha ficat al quarto de la dreta, d'a on surt rient.)

FELIP Aquest quarto, ¿veu?

PAU Sí.

FELIP Aquest
l'ocupa una rellogada.

PAU ¿Què emboliques?

FELIP Lo que sent.

De vestits, bates, enagos,
essències, polvos, *colcream*,
trenes, monyos, anyadits,
polissons i dels demés
embolics que usen les dones,
n'està pleníssim tot ell.

PAU *(Anant-hi.)*
És cosa de perdre-hi l'esma.

FELIP *(Que ha tornat a entrar al quarto, surt amb uns guants i unes botines, topant amb don PAU quan arriba aquest al llindar.)*
És allò cantin papers...
per si ho dubtava.